

quia & ciuis Romanus natus sum. Qui eum flagris examinaturi erant, hæc audientes, abierunt. Illum solui iussit, & amplius interrogauit eum in conspectu sacerdotum, & totius senatus eorum. Vnde Deus multa etiam humano more fieri concessit. Planum est enim, inquit Oecumenius, quod si mentitus fuisset, non solum à plagis se non liberaffet, verum etiam truculentius sibi parasset supplicium. Fecisset quoque credibiles Iudæorum aduersum se calumnias, quod impostor esset, mendax, & præstigiator: quæ vniuersa Paulus maxime nitebatur de medio tollere. Cum verò Tribunus diceret ei: Tam facile dicis, inquit Beda, te ciuem Romanum? Ego enim scio quanto precio ciuitatem istam possedi. Et Paulus respondit: Ego autè & natus sum: id est, ego in hoc plure Romanus sum, quod non alibi natus Romanum nomen emi, sed in ipsorum sum ciuitate progenitus. Quomodo autem ius Romanæ ciuitatis habens natus est, si Romæ natus non est? Quia cum pater suus hunc honorem comparasset, & per eum venerandus ac gloriosus fuisset, ipse in eo natus est, inquit Oecumenius. Cum itaque ait: Ego verò & natus sum: tãtundem est, ac si dicat: Tu quidem Tribune, recentem habes honorem grandi pecunia emptum, ego verò paternam habeo gloriam, & quæ mihi congenita est. Hæc autem ait, ne flagellatus facile despectui haberetur. Interim tamen iuxta prophetiã alligatus est Ierosolymis. Quid igitur postmodum accidit? solum deduxit ad Iudæos. Non igitur mendax erat. Timuit enim Tribunus inquit, vbi rescivit quod Romanus esset, hoc est, ex genere dignitate claro, & ciue Romano.

CAPVT VIGESIMVMTERTIVM.

Paulus in concilium productus iubetur à ponifice cædi, tunc Paulus ait imò ipsum à Deo cædendum Cumque se Phariseum assereret, à Sadducæis propterea impugnatum ex resurrectione, dissensio inter Phariseos & Sadducæos orta est, & ideo nouè Paulo parantur insidiæ, quibus per nepotem suum detectis, mittitur Cæsaream ad Felicem præsidem super his iudicandus.

Intendens

Intendens autem in conciliū Paulus, ait: Viri fratres, ego omni conscientia bona conuersatus sum ante Deum vsque in hodiernum diem. Princeps autem sacerdotum Ananias præcepit astantibus sibi percutere os eius. Tunc Paulus dixit ad eum: † Percutiet te Deus paries dealbate. Et tu sedens iudicas me secundum legem, & Paratus contra legem iubes me percuti? Et qui astant, dixerunt: Summum sacerdotem Dei maledicis? Dixit autem Paulus: Nesciebam fratres, quia princeps est sacerdotum. Scriptum est enim: † Principem populi tui non maledices.

† 23. q. 1.
† Exod.
22. d.

Adductis in concilium Paulus, non iam Tribunum, sed omnem populum, omnemque alloquitur multitudinem, dicens: Nil mihi conscius sum, quod vestrum quenque offenderim, aut quid vinculis dignum commiserim. Græcè est, ἐγὼ πᾶσι συνέδισα ἀγαθῶν περιποιήσασθαι τῷ θεῷ, id est, vt Budæus vertit: Ego omni conscientia bona munere meo functus sum Deo. περιποιήσασθαι autem hoc loco significat non simpliciter conuersari, quod priuati faciunt, sed creditum sibi munus administrare, vt magistratus faciunt, antistites, cenobiarchi, sacerdotes, curiones: qui vtinam verè cum Paulo dicere possent: Ego omnino bona conscientia credito mihi munere functus sum Deo. Ananias princeps sacerdotum post Ionathan in seditione quadam pontificū contra sacerdotes pro decimis interfectū, ægre ferens Paulū se iustificantem, coram Tribuno iussit Paulum super os percuti. Cui Paulus: Percutiet te Deus paries dealbate. Super quod ait Raba. Non percutiat, quia propheta est, & nō maledictio, Paulo dicente: Benedicite, et nolite maledicere. Et iterum: Benedicite maledicentibus. Hoc autem non solum de Anania, sed & de sacerdotio Iudæorū accipiendum est, quod pro veteri lege & ficta superficie dealbato parieti cōparat. Cui superaddit Beda: Nō perturbatione animi inotus hoc dixit: quia illud pontificū simile parieti dealbato percutiendum erat, & destruendum, superueniente Christi sacerdotio, quod prædicantibus Apostolis est reuelatum, id quod August. Sermo. Do. in monte lib. 1. confirmat. Paulus pontificis iustu

palma percussus, cōtumeliosus est visus dicere: Percutiet te Deus paries dealbate. Quod minus intelligētibus cōuitiū sonat, intelligētibus verò propheta est. Paries quippe dealbatus hypocnisis est, id est, simulatio sacerdotale praefrens dignitatē, & sub hoc nomine tanquā candido tegmine interiorem quasi luteā turpitudinem occultās. Græcè est, *πίχη κειροί καιέμεν*. Est autem *κονιάσμα*, colore illinire, aut opere tectorio inducere & incrustare, quod & dealbare Cicero dicit. Et quòd nec irato animo, nec ironia dixerit, patet, cū is qui iudicē agere debuisset patiens, tyrannū tñ impatientem agebat. Verū cū Paulo impropere quòd pontifici maledixisset, potuit nō cognouisse eū tanquā pontificē, ob longum tēporis intervallū, quo apud Gentes & nō Iudæos conuersatus fuerat, vt pote per viginti plus minus annos. Sed vt ait Oecume. Ignorantia fortē simulat, quæ nulli nocet, sed dispensatoria est. De hoc dicit Beda: Dicit se nescire principē, quia sacerdotiū Iudæorum iam reprobatū est. Et si hunc verē nouerat in nouo testamēto principē non esse sacerdotū, tñ erudiēs alios modestius se habere erga eos, quorū sunt in potestate, tēperatē respondet. Et tñ inquit Erasmus, ita corrigit se, quasi peccasset, vt alios doceret deberi reuerentiam ijs in quorum potestate sumus. Porro testimonium quod adducit, extat Exod. 22. Dijs non detrahes, & principi populi tui non maledices.

Sciens autem Paulus quia vna pars esset Sadducæorum, et altera Pharisæorum, exclamauit in concilio: † Vri fratres, ego Pharisæus sum filius Pharisæorū: de spe et resurrectione mortuorū ego iudicor. Et cū hæc dixisset, facta est dissensio inter Pharisæos et Sadduceos, et soluta est multitudo. Sadducei autem dicunt non esse resurrectionem mortuorū, neque angelū, neque spiritū: Pharisæi autem vtraque confitentur.

Quoniam hic Ananias pontifex Paulū nondū conuictum dānabat, quē Sadducæorum partes fouere Paulus sciebat, hanc mouet controuersia. De hoc enim dicit Eusebius lib. 2. ca. 23. Ananias autē iunior (quē pontificatū suscepisse supra diximus) proteruus admodum & insolens moribus, hæresim defendebat Sadducæorū, qui in iudicijs crudeliores Iudæis cæteris videntur. Verū quia Iudæi

† Philip.
3. 2.
Mat. 22. d

dæi dicere nolebant, quare non iudicant illū, cogitur se Phariseū enunciare, cum videret pontificē in opinitone esse Sadducæorū. Apud Iudæos aut tres erant sectæ philosophorū, Esseni, Pharisei, & Sadducæi. De quibus pluribus philosophatur Iosephus. De Essenis plurimum de bello Iudaico lib. 2. ca. 7. sed nihil ad rē præsentē: de cæteris duabus quædā proponuntur dicenda, Pharisei, vt idē Ioseph. Antiq. lib. 13. cap. 9. omnia fato tribuūt, quædā verò in sua potestate esse aiūt, vt vel fiant, vel nō fiāt. Idē lib. 18. cap. 2. Phariseorum victus simplex est, nullis mollibus delitijs, & quicquid his ratio dictauit, id sequitur peritaciter. Maiores natu venerantur, nec audēt eis responfare monentibus, aut obloqui. Fato quæcunq; geruntur tribuunt, nec tū homini voluntatis assensum adimunt, hoc tēperamento Deū vti dicētes, vt cū omnia fiāt ex ipsius cōsilio, in homine tū sit voluntas accedendi ad virtutē aut vitium. Animas credunt esse immortales, & sub terris earum iudicia fieri: tū præmia cuiq; contingere ex virtutis aut malitiæ merito, & has perpetuis dānari carceribus, illis facilem esse ad vitā reditum. Per hæc placita magnā sibi autoritatem parauerunt apud populum, & quicquid ad solēnes precationes ad cultū diuinum attinget, iuxta horum interpretationē ac præscriptum fieri solet: tantū habent à ciuitatibus sapientiæ, tēperantiæ, & vitæ honestioris testimonium. de bello Iudaico lib. 2. ca. 7. Hi dicuntur, qui certiore legalium rituum notitiā profitentur: & hi primum dogma habent, vt fato & Deo omnia deputent, & quidē agere quæ iusta sunt, vel negligere, secundū maiorem partē esse in hominibus proficentur, adiuuare tamē in singulis & factum. Animā aut omnem quidē incorruptā esse, transire autem in alia corpora solas bonorum, improborū verò interminabili supplicio cruciari. At Sadducæi fatum omnino negant, & e re- Saddu- bus tollunt, dicentes nihil fataliter euenire hominibus, cæi.

& omnia in nostra ipsorum potestate esse, vt tam felicitatis nobis ipsi autores simus, quàm infortunij, si deteriora consilia secuti fuerimus. Sadducæorum opinio cū corpore simul extinguit & animas, nec aliud quicquam præter legem seruandam existimant. Nam de sapientia cum præceptoribus disceptare ad virtutem deputant. Hu-

ius sectæ pauci sunt, sed ferè dignitate præcipui: ex ho-
rū tamen sententia vix quicqua agitur. Nam quoties ma-
gistratus licet inuiti suscipiunt, Phariseorū decretis as-
sentiant: nisi facerent, non ferendi à plebeiorū multitudine.
Deum extra omnē mali patrationē inspectionem que
constituunt: aiunt aut electioni hominū vel bonum vel
malū esse propositū, & secundum voluntatem propriam
alterū vniciq; contingere. Animarū aut generaliter vel
supplicia denegāt, vel honores. Et Pharisei quidem so-
ciales, & qui studeant se mutua dilectione cōplecti: Sad-
ducaī verò & inter se feris morib; discrepātes, & cōuer-
satio eorum circa exteros inhumana. Hæc ille locis illis.
*Factus est autē clamor magnus. Et exurgentes quidam Pha-
riseorum pugnabant, dicentes: Nihil mali inuenimus in ho-
mine isto: quid si spiritus locutus est ei, aut angelus? Et cum
magna dissensio facta esset, timens Tribunus ne discerneretur
Paulus ab ipsis, iussit milites descendere, & rapere eum
de medio eorum, & deducere eum in castra.*

Sadducei spiritum & angelum negant, ideo in con-
trarium Pharisei innuunt, dicentes: Quid si spiritus locu-
tus est ei: in quo arguebant Sadduceos, & quod in Pen-
tateucho pluries fiat angelorum mentio. Et vt ait Oecus.
Duplici modo intelligi potest quod dictū est: Aut enim
deest quippiam ad sententię expletionem, vt ita dicatur:
Si autē spiritus aut angelus locutus est ei, incertum est
inquit. Aut tanquam à Phariseis dicendum est esse ver-
bū. Si autem spiritus vel angelus locutus est ei, hoc est,
quæ de resurrectione loquitur, manifestum est quod aut
per spiritum sanctum, aut per angelū eruditus sit resurre-
ctionis sermonē. Vnde graui facta seditione, timens Tri-
bunus ne vim Paulo inferrent, atq; discerneret, eo quod
se enunciauerat esse Romanum, raptus est à militibus, vt
tanta presentia & imminetia vitarent pericula, & in ca-
strum, quo tutius eum defenderent, & tantus furor de-
mulceretur, & discerent per quæ respicere possent.

† Inf. 27. c. *Sequenti autem nocte assistens ei Dominus, ait: † Constat esto. Sicut enim testificatus es de me in Ierusalem, sic te oportet & Romæ testificari.*

In tantis controuersijs exposito Paulo reuelat illi no-
ctu

Quo Dominus, quid circa eius finem decreuisset, propterea iubet eum bono animo esse, quia non minus Romæ, quàm Ierusalé Christi verbū defensusus esset, & eorū quę prædicauerat, fidele testimonium perhibere oporteret. Facta autem die collegerunt se quidam ex Iudæis, & deuouerunt se, dicentes neque manducaturos neque bibituros donec occiderent Paulum. Erant autem plusquam quadraginta viri, qui hanc coniurationem fecerant: qui accesserunt ad principē sacerdotū, & seniores, & dixerunt: Deuotione deuouimus nos nihil gustaturos donec occidamus Paulum.

Pro eo quod est deuouerunt, Græci habent, ἀνθεματίαν, hoc est, anathematizauerūt. Hoc verbū inquit Beda, quantæ sit authoritatis, norunt qui anathemate sacerdotali à societate Christi & Ecclesiæ alienatur: quod est ait Chryso. dixerūt se esse extra fidē in Deum, nisi quod decreuerant contra Paulum, impleant. Igitur inquit, semper sunt anathematizati illi: non enim occiderunt Paulū. Siue ergo occidissent, anathema erant, quia innocentē occidissent: siue non occidissent, anathema erant. Vnde Budęus: ἀνάθεμα est dicatio & consecratio, inde ἀνάθεμα dicti sacri homines, quorū capita dijs inferis dicata sunt & deuota. Sed nec vnus solus Iudæorū, sed quadraginta anathematizati sunt, qui ad idē factū conueniunt, cuiusmodi sunt Iudęi, qui in rem bonā uouētes vix duo conueniunt, in malā verò plurimi, vel etiam totus populus. Vnde Beda: Cū Dominus dicat: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiā: illi è contra iniquitatē esuriūt, & iusti sanguinē sitiunt, ad eōdē ut etiā cibos à se abdicent, donec morte iusti satiētur. Sed nō est sapiētia, non est prudētia vel consiliū cōtra Deum. Eripitur. n. Paulus ab eorū in sidijs, ut seruat Romę testimoniū reddat christo.

Nūc ergo vos notū facite Tribuno cū cōcilio, ut producat illū ad vos, tanquā aliquid certius cogniturū de eo. Nos verò prius quā appropiet, parati sumus interficere illū. Quod cū audisset filius sororis Pauli insidias, venit, & intrauit in castra, nunciavit Paulo. Vocans autem Paulus ad se vnū ex centurionibus, ait: Adolescentem hunc perduc ad Tribunū: habet enim aliquid indicare illi.

Fraudem aliam in Paulum excogitant, quæ per humanam irritatur prouidentiam. Neq; enim Paulus inquit Aug. de mendacio cap. 15. vitæ suæ transitorie consulebat, sed Ecclesiæ Dei, contra illos qui eum occidere conspirauerant, consilium eorum Tribuno vt prodeatur effecit. Neq; tamen Paulus vult cuiquã, neq; etiã Centurioni reuelari secretum, tanquã à diuina decretum prouidentia.

Et ille quidem assumens eum, duxit ad Tribunal, & ait: Vinculus Paulus rogauit me hunc adolescentem perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi. Apprehendens autẽ Tribunal manum illius, secessit cum eo seorsum, & interrogauit illum: Quid est quod habes indicare mihi? Ille autẽ dixit:

† 23. q. 3.
Maximianus.

† Iudæis conuenit rogare te, vt crastina die producas Paulum in concilium, quasi aliquid certius inquisituri sint de illo. Tu verò ne credideris illis: insidiantur enim ei ex eis viri amplius quàm quadraginta, qui se deuouerunt non manducare neque bibere donec interficiant eum, & nunc parati sunt, expectantes promissum tuum. Tribunus igitur dimisit adolescentem, precipiens ei ne cui loqueretur, quoniam hæc nota sibi fecisset.

Super quod Beda: Paulus licet hostias obtulerit, caput raserit, nudipedalia exercuerit, Iudæis factus est Iudæus, vincula tamen quæ prædicta erant non euasit. Et hic isti quamuis concilia cogant, se deuoueant, insidiantur, seruatur tamen Apostolus testimonium de Christo Romæ redditurus, iuxta Christi promissum. Detecta est igitur virtute adolescentis fraus illorum, qui præsentatus Tribuno sic ait: Constituerunt Iudæi crastina die te rogare, vt in cõsiliu iuxta promissum tuum Paulum adducas, quasi diligentius aliquid de eo interrogaturi. Tu verò non acquiescas ijs. Insidiantur enim illi ex eis plusquam quadraginta viri, qui se deuouerunt nunquã comesturos, nisi prius occiderint illum. Et nunc parati mandatum tuum expectantes. Adolescentem his auditis dimisit, prohibens ne cuiquam talia diceret, ne Pauli liberatio, & in Casaream deductio impediretur.

Et vocatis duobus centurionibus, duxit illis: Parate milites ducentos, vt eant vsque ad Casaream, & equites septuaginta,

ginta, & lancearios ducentos, à tertia hora noctis, & iumenta preparate, vt imponentes Paulū, saluū perducerent ad Felicē præsidem (simul enim ne forte raperent eū Iudei, et occiderent, & ipse postea calumniam sustineret, & tanquā accepturus pecuniā) scribens ei epistolam continentem hæc.

Tribunus seditionem fieri metuens, nocte egit quod Iudæos latere volebat, vtpote hora tertia noctis, quam quidam horam tertiam post mediam noctem arbitrantur, alij tertiam horam noctis Iudæorum computo existimant, vt si noctem hora sexta inciperent, nona sequēs hora tertia diceretur. Iubet ergo centuriones ad tutum Pauli conductū necessaria preparare iumenta, inquit, Præparate: Græcè, *πρὸ τῆς τριῆρας ἡμέρας*. Quanquam Budæus legit *πρὸ τῆς ἡμέρας*, quod idem est, id est, præstō iumenta sistite Paulo, scilicet in vehiculum ascensuro, in quo Paulum saluum ad Felicem præsidem mitteret in Cæsaream, vt illic à iudice præcipuo in maiore spectaculo, & clariore auditorio differere possent Iudei eā causam cōtrouersam, & nullam prætexerent excusationem.

Claudius Lysias optimo præsidi Felici salutem. Vnum hunc cōprehensum à Iudeis, & incipiētē interfici ab eis, superueniens cum exercitu eripui, cognito quia Romanus est: volens scire causam quam obijciebant ei, deduxi eum in cōsiliū eorū. Quē inueni accusari de quæstionibus legis ipsorū, nihil verò dignum morte aut vinculis habentē crimen. Et cum mihi perlatū esset de insidijs quis parauerāt illi, misi eū ad te, denunciās et accusatoribus, vt dicāt apud te. Vale.

Tradunt Felicem hunc libertum fuisse Claudij Cæsaris vnicē illi charum, missum in Iudæam procuratorē post Cumanum exilio multatum. Hic Drusillam prioris Agrippæ regis filiā duxit vxorem, quæ prius uispirat Azizo Emesenorum regi circumciso, cuius nuptias Epiphanes Antiochi Comagenorum regis filius recusa uerat, quōd mutata sententia Iudæorum religionem amplecti noller, vt erat pollicitus puellæ parentibus. Drusilla autem non multo post dimissa est ab Azizo ex causa huiusmodi. Felix cum esset Iudææ procurator, visa hac sceminarū omniū, pulcherrima, amore eius captus,

Simonem amicum suum Iudæum genere Cyprium præ-
 mago se gerentem ad eam misit, qui mulierem sollicita-
 ret, vt relicto priore marito ipsi nubere, beatâ fore pol-
 licens, si non fastidiret hominem. Illa malè consulta vo-
 lens euaderet molestationes sororis Bernicæ inuiden-
 tis sibi formæ præcellentiam, consensit calcata religione
 patria Felici nubere, natoque ex hoc marito filio nomê
 Agrippæ imposuit. Huius Felicis tempore multæ apud
 Iudæam ortæ sunt seditiones, quibus Felix quo ad po-
 tuit occurrit non sine Iudæorum iniuria. Vnde postquã
 Felici successor Portius festus à Nerone missus est, pri-
 mores Iudæorum Cæsaream incolêtium Romam pro-
 fecti sunt apud Cæsarem Felicem accusaturi: dedissetq;
 omnino pœnas iniuriarû, quibus Iudæos affecerat, nisi
 Nero eum donasset Pallantis fratris precibus, qui tum
 in precio erat apud principem. Quia hic Tribunus nõ
 Iudæus, sed alienigena mille hominum caput erat, nõ ad
 hoc iudex missus erat, vt de morte iudicaret, ideo Pau-
 lum ad primarium Iudææ iudicem & præsidem mittit,
 cum epistola qua eum etiam excusabat: Nisi enim illum
 è manibus eorum eripuissẽ, occidissent eum, quanuis
 nihil morte dignum, quantumuis deduxerint eum in
 concilium suum, & illum ibidem accusauerint. Vt autẽ
 apud Felicem innocentior appareat, mittit eum cum ac-
 cusatoribus suis ad precipuũ Iudææ tribunal, vt auditis
 à iudice accusationibus, accusatores confundantur, &
 Paulus innocens tandem appareat.

*Milites verò secundum præceptum sibi assumentes Paulũ
 duxerunt per noctem in Antipatridem. Et postera die di-
 missis equitibus, vt cum eo irent, reuersi sunt ad castra.
 Qui cum venissent Cæsareã, & tradidissent epistolã præ-
 sidi, statuerunt ante illum & Paulum. Cũ legisset au-
 tem, & interrogasset de qua pronincia esset: & cognoscens
 quia de Cilicia: Audiam te, inquit, cùm accusatõres
 tui venerint. Iussitq; in prætorio Herodis custodiri eum.*

Cur autem Tribunus Paulum cum tanta miserit fe-
 curitate, nisi quia illi tanquam innocenti reperto time-
 bat à Iudæorum indicibili inuidiã, & illum in nullo iu-
 dicaret

dicaret condemnandum. Vnde iussu eius deducit eum inquit Chrysoft. quasi regem quendam lancearijs stipatum cum tanta multitudine in nocte, timentes iram & impetum populi. Cæsarea autem ista Palæstinæ est, de qua sup. cap. 21. distans ab Ierosolymis 30. leucis: ideo non potuerunt huc milites vna die deducere Paulum, sed manserunt Antipatride, quæ est vrbs Palæstinæ in tribu Manasse, quæ olim dicta est Capharsalama, vt. 1. Macha. 7. Exiuit Nichanor obuiam Iudæ in pugnam iuxta Capharsalama. Ea verò sita est in optimo Iudææ cæpo, & diuiti arboribus & fluminibus, inter Diospolim, quæ & Lidida, & Cæsaream Palæstinæ, procul ab Ioppe. 150. stadijs contra orientalem plagam. Iamdudum Tribunus per epistolam suam pro illo rationem reddiderat, & tamen adhuc Iudæi insidiantur: nec tamen soluitur, sed in vinculis accusatores expectat. O Felix, & nimium scælix, si tunc agnouisses scælicitatem tuam, quæ se tibi gratis obiebat, sicut tuus præcessor Cornelius Centurio, qui nec Petrum aduenientem abiecit, sed longè distantem vocauit: tu verò nec Paulum salutis tuæ vocas precionem, sed venientem malè tractas, & in vinculis manere sinis. Vnde nunc scælix viueres, vbi cum Iudæis infcælix cruciaris.

CAPVT VIGESIMVMQVARTVM.

Accusatus Paulus coram Felice à Iudæis, causam agente Tertullo illorum patrono, respondet, obiecta sibi crimina negans, se Christianum confitens, & se de resurrectione iudicari mortuorum. Quem cum audisset Felix & eius vxor Iudæa, reliquit eum vinctum successori suo Portio Festo.

Post quinque autem dies descendit princeps sacerdotum Ananias cum senioribus quibusdam, & Tertullo quodam oratore, qui adierunt præsidem aduersus Paulum. Et citato Paulo cepit accusare Tertullus, dicens: Cum in multa pace agamus per te, & multa corrigantur per tuam prouidentiam, semper & ubiq; suscipimus, optimè Felix, cum omni gratiarum actione.

Ter-